

Mnoga od ovih pitanja poznata su nam kao predmet međustranačkih borbi i svakovrsnih ideoloških nadmudrivanja, ali o njima se nikada nije ozbiljno raspravljalo kao o ustavnoj materiji. Ovo se tiče predloga koje su proteklih godina pripremile i objavile razne društvene organizacije. Reč je naprosto o tome da vlast ove predloge nikad nije ozbiljno razmatrala, odnosno da nijedna od ovih inicijativa nije doprinela pokretanju ustavotvornog procesa. Razlika između “normalne” i “ustavne” politike u odnosu prema nabrojanim pitanjima suštinske je prirode: napisati i usvojiti ustav znači, između ostalog, pripremiti za sve prihvatljiv institucionalni i vrednosni okvir unutar kojeg će se odvijati legitimna politička utakmica. Zato proces donošenja ustava pretpostavlja spremnost za kompromise – ako svi, bez obzira na razlike koje nas dele, ne prihvatimo ustav kao svoj, politička zajednica biće osuđena da živi sa nelegitimnim temeljnim normama, što će voditi relativno lako sagledivim destruktivnim posledicama.

Ako pogledamo sadašnje stanje iz perspektive poželjnog ustavnog konsenzusa, ozbiljno ćemo primiti informaciju da proces nije imun na probleme, ali da ustavopisci uporno i ozbiljno rade na pronalaženju prihvatljivih kompromisa. Izgleda kao da se parlamentarne stranke slažu da je ovo što danas živimo neki prelomni trenutak, koji zahteva da se prevaziđu partikularne pozicije i donese novi najviši pravni akt, kako bi se iznova definisila zajednica i položaj svih njenih građana. Politička elita je, dakle, svesna istorijskog trenutka. Ipak, pomalo je neobično da mi građani u stvari ne znamo sasvim pouzdano o kakvoj je to istorijskoj izuzetnosti reč, ili, bolje rečeno, mi ne znamo u čemu se sastoji konsensualno stranačko tumačenje veličine istorijskog trenutka. Ako nađemo odgovor na ovu zagonetku, mogli bismo da shvatimo zašto se baš danas pristupilo pisanju ustava.

Razume se da nije sve tako neprozirno, i odgovor je verovatno nadohvat ruke. Setimo se da je Skupština Srbije na svom septembarskom zasjedanju posvećenom raspravi o stanju pregovora o statusu Kosova “zatražila da se što pre okonča rad na novom ustavu u kome bi Kosovo i Metohija bilo definisano kao deo Srbije”. Tom prilikom premijer je izjavio: “Ako danas donesemo odluku da u novi ustav Srbije zapišemo neoborivu istinu da je Kosmet sastavni deo Srbije, donećemo sudbinski važnu i jedino moguću odluku. Na taj način mi svima šaljemo nedvosmislenu poruku da državu Srbiju, kada je reč o Kosovu i Metohiji, obavezuje jedino i isključivo ono što stoji u njenom ustavu.”

Odavde bi prvo moglo da bude jasno da fraza o što skorijem okončanju rada na ustavu nije do kraja precizna. Skupštinsko zasjedanje je u stvari dalo znak za užurbani početak ovog postupka. Razlog za odluku o pokretanju ustavotvornog postupka pronalazi se u jednom problemu čija se ozbiljnost ne može poreći: međunarodni pregovori o Kosovu verovatno se bliže kraju, i biće doneta nekakva odluka. Sasvim je moguće da će to biti odluka o nezavisnosti Kosova. Ako se ovo dogodi, država Srbija će i formalno izgubiti deo teritorije. Za veliku većinu političkih elita, i za većinu građana ta je mogućnost toliko neprijatna da oni nisu spremni da je prihvate. Naravno, ovde bi se moglo primetiti da Kosovo nije naprosto faktički nezavisno još od završetka neprijateljstava 1999. godine i od donošenja Rezolucije 1244, već i da je na ovoj teritoriji izgrađen prevno-politički i ekonomski sistem koji je poništio sve veze pokrajine sa Srbijom. U ustavno-pravnom pogledu, Kosovo više nije sastavni deo Srbije.

Kako onda čitati premijerovu izjavu? Kosovo je možda već pravno, politički i ekonomski izdvojeno iz Srbije, ali ovome nasuprot stoji uvid da se svaki Srbin “rađa i umire sa svešću da je Kosovo uvek bilo, i da će zauvek biti, sastavni deo Srbije”. Kad ovu “neoborivu istinu” zapišemo u novi ustav, “donećemo sudbinski važnu i jedino moguću odluku”. Odatle sledi da